ETHNOLOGICAL WORKING TOOLS-THE LETTER

Maria-Aura Lăţea
PhD Student, University of Craiova

Abstract: In folklore, a number of working tools are used, which are of significant value to folklore research, having multiple roles. Through this article, we want to make a classification of the most important work tools. Among them are the letters.

Used as a working tool, the letter is a valuable indicator of the social and historical context in which important cultural figures worked. Their study allows researchers to better understand the social dynamics, beliefs, and values that define cultural identity.
Keywords: folklore, ethnology, working tools, letter, correspondence.

Introducere

Ne propunem ca în cadrul acestui articol să dezbatem, în aspectele lor esențiale, care pot contribui la o cercetare ulterioară extensivă, problemele de bază legate de dezvoltarea, specificul și diversitatea instrumentelor științifice de lucru specifice etnologiei.

În prima parte, vom dezbate evoluția câtorva dintre cele mai semnificative instrumente, iar în ceea ce privește actualul stadiu de evoluție al etnologiei, accentul se va pune pe scrisori. Principala noastră preocupare va consta însă în dezbaterea modalităților concrete prin care scrisorile contribuie la sistematizarea cercetărilor de cultură și civilizație populară, la progresul disciplinei în perspectiva sa antropologică și evidențierea rolului jucat de scrisori în conturarea profilului folcloriștilor.

Instrumente de lucru etnologice

Instrumentele de lucru etnologice sunt indispensabile. „Studiul și cercetarea, cu sanșe de reușită, ale oricăreia dintre disciplinele științifice, fie că este vorba despre știința literaturii, de cea a teoriei literare, a literaturii comparate sau a celor din familia științelor etnologice, folcloristica, etnografia și arta popular-tradițională sunt condiționate de alcătuirea unui set cât mai bogat și mai cuprinzător de instrumente de lucru și surse de informare.”.[1], astfel spus, evoluția unei discipline depinde foarte mult de volumul și calitatea instrumentelor de cercetare etnologice de care dispune.

Prelucrarea și valorificarea materialului folcloric cu ajutorul instrumentelor de lucru îi reveneau unui cunoscător al culturii populare. Atât folcloriștii, cât și intelectualii vremii, cu deosebire, învățători și preoți, cunoscători direcți ai realităților etnoculturale specifice spațiilor investigate sau, pur și simplu, studenți interesați de antropologie, etnologie, istorie și literatură se dedică strângerii, înregistrării și păstrării creațiilor folclorice, fie că este vorba de cântece, poezii, povești, obiceiuri sau alte manifestări culturale tradiționale, asumându-și următoarele responsabilități: „stabilirea, fixarea, elaborarea metodologiei de culegere și a celei de procesare-ordonare a materialului, cunoașterea metodologiei elaborate la cel mai înalt nivel științific al momentului, din perspectivă teoretică și ca proceduri bine definite, clare pentru cercetarea de teren propriu-zisă.”[2]

Prin munca lor meticuloasă și dedicată, lucrând atât în mediul academic, cât și în teren, interacționând cu comunitățile locale pentru a colecta material, folcloriștii contribuie la

[1] Alexandru Dobre, *Etnologia poporului român, Cercetători, culegători, colecții. Motive fundamentale, capodopere*, București, Editura Academia Română Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2007., p. 74.
[2] *Etnologie românească vol. II. Folcloristică şi etnomuzicologie. Metodologie. Arhive. Instrumente de lucru.* Coordonatori: Sabina Ispas şi Nicoleta Coatu... Bucureşti, Editura Academiei Române, 2007, Partea a 2-a, p. 21.

menținerea diversității culturale, asigurând continuitatea tradițiilor și obiceiurilor transmise din generație în generație. Această acțiune s-a materializat prin intermediul unor instrumente de cercetare care au favorizat schimbul comunicațional la nivelul disciplinei etnologice.

Plecând de la raționamentul că fiecare disciplină științifică ce se respectă necesită ca punct de plecare alcătuirea instrumentelor de lucru, în studiul *Etnologia poporului român*, Alexandru Dobre dedică un întreg capitol acestor instrumente, evidențiind importanța cultural-științifică și aplicativă, cât și funcțiile practice și de evaluare pe care le dețin.

În concepția cercetătorului, ,,Instrumentele de lucru au așadar un prim rol și anume pe acela de a atesta stadiul, la un moment dat, al disciplinei științifice în discuție (etnologia). În același timp, instrumentele de lucru se constituie în repere de evaluare a evoluției disciplinei în diferitele etape ale existenței sale.”.[3]

Slaba înzestrare cu instrumentele de lucru din secolului trecut este semnalată de însuși Ovidiu Bîrlea, care opina că situația în care se află științele este generată tocmai de lipsa acestor instrumente de lucru fundamentale pentru domeniul de cercetare. Astfel, acesta notează cu convingere: ,,Mai mult a tras în cumpănă lipsa instrumentelor de cercetare: bibliografia generală a folclorului, tipologiile și corpusul speciilor folclorice. Cercetătorul a fost nevoit să se restrângă la ceea ce putea complini cu propriile-i puteri, sintezele rămânând un deziderat al viitorului ce părea mereu îndepărtat. Înviorarea disciplinei se va produce în măsura în care lipsa acestor instrumente elementare de cercetare va fi remediată.”.[4]

Ovidiu Bîrlea n-a semnalat doar teoretic absența instrumentelor de lucru în etnologie, ci a şi înzestrat disciplinele etnologice cu câteva lucrări de seamă, care sunt de referință atât pentru specialiști, cât și pentru cei neavizați în tainele folclorului: *Istoria folcloristicii româneşti* (1974), *Antologie de proză populară epică* (I-III, 1966), *Metoda de cercetare a folclorului* (1969), *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Haşdeu* (1971), în colaborare cu Ion Muşlea, *Problemele tipologiei folclorice* (1971), în colaborare cu D. Caracostea.

În cultura română, elaborarea și apariția acestor instrumente de lucru s-a făcut cu relative întârzieri. O părere îndreptățită în acest sens are și Iordan Datcu, menționând faptul că un impediment în calea elaborării unor instrumente de lucru imperios necesare științelor etnologice a fost ,,regimul comunist, cu cenzura lui atotputernică”[5], ce căuta să suprime elaborarea şi editarea unor astfel de lucrări reprezentative.

În procesul evolutiv, înregistrat pe toate palierele cercetării folcloristice specializate și instituționalizate, în perioada postbelică, a celei de-a doua jumătăți a secolului al XX-lea, se produce, după o lungă așteptare, o perfecționare a instrumentarului specific. Sunt utilizate cu precădere o gamă largă de instrumente de lucru cu caracter specific științelor etnologice, cum ar fi:

,,-bibliografia axată pe o temă, o secvență științifică;

-dicționarele specializate - ale folcloriștilor, etnografilor, etnologilor, etnocoreologilor, etnomuzicologilor, academicienilor, dar și cele cuprinzând termeni de artă populară, termeni muzicali, termeni folclorici ș.a.

-edițiile monografice ale unor capodopere ale literaturii populare, ale fenomenelor și produselor etnografice, de artă populară etc. relevante pentru definirea specificului culturii naționale;

---

[3] Alexandru Dobre, *op. cit*, p. 74.

[4] *Metode și instrumente de cercetare etnologică. Stadiul actual și perspectivele de valorificare. Studii închinate memoriei savanților Ion Muşlea și Ovidiu Bârlea.* Editori: Ion Cuceu și Maria Cuceu, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2011, p. 302.

[5] *Metode și instrumente de cercetare etnologică. Stadiul actual și perspectivele de valorificare. Studii închinate memoriei savanților Ion Muşlea și Ovidiu Bîrlea*. Editori: Ion Cuceu și Maria Cuceu, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2011, p. 302.

-studiile monografice consacrate unor opere etnofolclorice celebre, unor personalități, publicații periodice, școli și curente etnologice, fenomene semnificative ale culturii tradiționale etc.
-tipologii și corpusuri de texte;
-informații de arhivă, cuprinse în cataloagele zonale repertoriale sau de alt tip;
-diverse lucrări de sinteză;
-colecțiile de scrisori și documente (tipărite și manuscrise), legate de viața și activitatea unor folcloriști, etnografi, etnologi;
-edițiile critice sau științifice ale unor colecții de folclor și documente etnografice;
-antologii de texte de literatură populară, corpusuri de documente etnografice ș.a.".[6]

Instrumentele de lucru reprezintă un criteriu definitoriu de particularizare a unei discipline, cu „rolul de a facilita cercetarea, de a o impulsiona, de a o împinge înainte, deschizându-i noi orizonturi și căi de abordare.".[7]
Un prim ecou în ceea ce privește instrumentele de lucru îl reprezintă eforturile depuse de B. P. Hașdeu, deschizând calea studiului interdisciplinar prin apelul la istorie, psihologie, filologie, prin chestionarele care au străbătut spații și chiar perioade diferite. A încercat mai degrabă să descrie şi să caute trăsăturile regionale şi ancestrale ale poporului român. Desigur, în această direcţie, realizările sunt importante şi meritorii, atât pentru vremea respectivă, cât și pentru perioada actuală.

Ovidiu Bîrlea confirmă cu certitudine faptul că un reper major al lui B. P. Hașdeu în dezvoltarea folclorului românesc îl constituie „lansarea celor două chestionare, cel juridic din 1877 și cel lingvistic din 1884. Dacă cel dintâi era orientat asupra aspectelor economice și sociale ale satului românesc, dând prioritate obiceiurilor din ciclul familial și gospodăresc, în cel de-al doilea, accentul cade asupra mitologiei populare și a ciclului calendaristic.".[8] Tot acesta notează în *Prefața* aceluiași volum ideea conform căreia Ion Mușlea s-a gândit chiar la completarea datelor cu cele primite între timp de la corespondenții Arhivei de Folclor din Cluj.

Chestionarul, așa cum a fost proiectat de cercetătorii din prima jumătate a secolului XX, și nu numai, are în vedere „culegerea de date", în scopul sistematizării informațiilor și oferirii unei imagini etnice complete și unitare, susținute de documente. Inițiativa constituirii unor fonduri arhivistice care să conțină documente etnografice, „date" „culese" cu ajutorul acestor instrumente metodologice, este, în opinia noastră, în relație directă cu această orientare a disciplinei, din perioada interbelică. Nu întâmplător, în acea perioadă s-au creat primele mari Arhive de Folclor din România. Pentru mizele etnologiei naționale, utilitatea chestionarului rezidă în faptul că acesta converge către construirea unui profil identitar al poporului român, în sensul oferirii unei imagini etnice complete şi unitare.

O încercare de a colecta informaţii etnografice cu ajutorul intelectualilor satelor îi este atribuită folcloristului clujean, Ion Muşlea, care, între anii 1930- 1942 a lansat 14 chestionare în întreaga ţară. Publicate cu foarte puţină vreme în urmă de cercetătorii de la Institutul „Arhiva de Folclor din Cluj-Napoca", acestea conţin date importante pentru înţelegerea şi interpretarea vieţii în satele româneşti din perioada interbelică. Amploarea cercetărilor de folclor se poate întrevedea în numărul de arhive de folclor înființate în spațiul românesc, ce legitimează și sporesc cercetarea etnologică.

[6] *Etnologie românească vol. II. Folcloristică şi etnomuzicologie. Partea I Metodologie. Arhive. Instrumente de lucru*. Coordonatori: Sabina Ispas şi Nicoleta Coatu... Bucureşti, Editura Academiei Române, 2007, p. 262.
[7] *Ibidem*, p. 78.
[8] Ion Mușlea, Ov. Bîrlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hașdeu*, Editura Minerva, București, 1970, p. 15.

Un studiu de actualitate al Ioanei-Ruxandra Fruntelată, *Despre cercetarea etnologică,* relevă, în concepția autoarei, definiția arhivelor, văzute ca niște „instituții de tezaurizare a unor fonduri documentare cu valoare istorică, politică sau economică, păstrate în condiții de maximă siguranță”[9] și o clasificare a celor 3 arhive etnologice românești patronate de Academia Română: „Arhiva de Folclor a Academiei Române din Cluj-Napoca, Arhiva Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu al Academiei Române, din București și Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei, la Iași.”.[10]

Nu întâmplător am adus în discuție aceste aspecte, întrucât o bună documentare în arhivă, succedată de consultarea unor instrumente de lucru adiacente, ne creează un cadru de referință corespunzător pentru cercetare.

În cele ce urmează, instrumentele asupra cărora se va îndrepta demersul analitic sunt scrisorile.

Având o poziţie oscilatorie pe scara ierarhică de-a lungul istoriei, fiind considerate mai mult literatură de graniță, scrisorile au devenit în ultimele decenii ale secolului pe care îl traversăm un obiect de studiu fundamental și un instrument de lucru necesar în ceea ce privește cercetarea etnologică.

Precizia și calitatea paginilor epistolare depind de mai mulți factori, dar în primul rând de personalitatea care este proiectată, studiile și articolele cu o influență de netăgăduit, cu alte cuvinte, „biografia sau istoria unui individ interesează numai în măsura în care acesta a jucat un rol semnificativ în viața socială.”.[11]

Cu toate acestea, scrisorile și documentele aparținând unor personalități, despre opere, publicații periodice, societăți și asociații profesionale etc. sunt, poate, capitolul cel mai slab reprezentat al categoriei instrumentelor de lucru etnologice, este de părere Alexandru Dobre. Motivul pe care acesta îl oferă este faptul că au fost publicate, din nefericire, unele scrisori și documente care, din motive ce nu au nimic în comun cu știința sau cu faptul cultural, au pus în cumpănă credibilitatea întregii categorii. Așadar, corespondența convențională, care nu conține informații din domeniul etnologic sau amănunte necunoscute despre anumite personalități, devine lipsită de interes.

Iată cum și de ce scrisoarea este utilizată ca instrument de lucru în etnologie: scrisoarea, ca instrument de lucru, devine extrem de valoroasă în contextul etnologiei și al altor discipline sociale și umaniste, fiind un instrument versatil și esențial în cercetare. În primul rând, „reușita unei cercetări este condiționată în mod obiectiv de existența și de consultarea obligatorie a setului de lucrări ce alcătuiesc, în ansamblu, aparatul științific auxiliar pe care îl subsumăm categoriei instrumentelor de lucru.”.[12] Spre exemplu, pentru a contura profilul unui folclorist, este necesar să consultăm ce a scris și ce s-a scris despre el, cât și să analizăm corespondența întreținută.

Utilizarea scrisorilor în cercetare contribuie temeinic la înțelegerea nuanțată a contextelor culturale și istorice în care și-au desfășurat activitatea oamenii de cultură, adăugând dimensiuni personale și emoționale la datele colectate. Această metodă de lucru permite etnologilor să captureze diversitatea și complexitatea vieții umane, oferind astfel o contribuție importantă la cunoașterea antropologică și socială, cât și posibilitatea unei fixări iconice, într-o manieră sistematică și obiectivă.

Scrisorile permit o mai bună înțelegere a diversității culturale. Utilizând analiza comparativă, etnologii confruntă diferite fonduri epistolare pentru a înțelege tiparele și diferențele culturale dintre mai multe comunități, fie prin compararea literaturii existente

[9] Ioana-Ruxandra Fruntelată, *Despre cercetarea etnologică*, București, Editura Etnologică, 2020, p. 93.
[10] *Ibidem*, p.103.
[11] Narcisa Alexandra Știucă, *Cercetarea etnologică de teren, astăzi* (curs), Editura Universităţii Bucureşti, 2007., p. 45.
[12] Alexandru Dobre, *op. cit*., p.79.

despre acestea, fie prin valorile și practicile tradiționale. Astfel, putem spune faptul că analizând scrisorile, le putem asocia cu niște hărți culturale care descriu spațiul geografic și social al unei comunități și valorile tradiționale.

Cel mai adesea, scrisorile tratează subiecte legate de manifestările culturale ale unei societăți, prin dezbaterea și împărtășirea unor idei și perspective din literatură, artă, muzică, istorie, filozofie sau alte domenii. Cercetarea colecțiilor de scrisori în arhive, biblioteci și alte instituții specializate pentru a găsi date despre comunități, tradiții și schimbările culturale din trecut reprezintă o ancoră solidă la îndemâna celor interesați. Rezultă, în mod natural, faptul că scrisorile reprezintă niște instrumente de lucru utile lecturii etnologice.

Ideea necesității conservării moștenirii spirituale se realizează efectiv prin organizarea de cercetări de teren pentru a culege direct material etnografic informativ, prin intermediul muzeelor[13] etnografice, prin realizarea unor cărți de profil, reviste de specialitate etc. Aceste acțiuni nu pot fi specifice decât unor oameni care se consacră unor idei și care se caracterizează printr-o sensibilitate ascuțită, cum sunt folcloriștii.

O altă confirmare a importanței scrisorilor și implicit a literaturii epistolare vine din partea lui Titus Moisescu. Acesta notează: „De un real folos sunt acele pagini epistolare care într-adevăr comunică ceva important, cum ar fi: date bibliografice, de creație, de reprezentare, de apariție și de circulație a unor valori muzicale etc.; de asemenea trăsături psihice, intime ale unor personalități, relații interdisciplinare etc.”.[14]

Scrisoarea nu este doar un instrument de lucru, ea constituie, într-o altă ordine de idei, o sursă primară valoroasă care documentează evenimente istorice, relații sociale și practici culturale mai puțin cunoscute. Etnologii pot solicita scrisori de la culegătorii de folclor pentru a dobândi relatări detaliate ale experiențelor în anumite contexte culturale, ce pot oferi informații bogate și nuanțate care ajută la înțelegerea fenomenelor sociale și culturale. Acestea dețin capacitatea de a reprezenta evenimentele printr-o haină stilistică în imediata vecinătate a înregistrării.

Un corpus vast de corespondență ce conține 2.029 de scrisori este organizat în cele două volume *Schimburi epistolare cu respondenții la chestionarele Arhivei de Folclor a Academiei Române*, a căror valoare este incontestabilă. Acest dialog epistolar, unic în felul său, dintre Ion Mușlea și respondenții apelului Arhivei de Folclor a Academiei Române conține pagini demne de atenție și poate fi catalogat drept un adevărat „curs fără frecvență în folcloristică.”.[15]

Alte corespondențe de notorietate și de actualitate sunt:

1. *Corespondenţă Ovidiu Bîrlea – Doina Blaga*. Ediție îngrijită şi adnotată de Andreea Buzaş, prefaţă de Ilie Moise, Alba Iulia, Editura Centrului de Cultură „Augustin Bena”, 2017.
2. *George Meniuc, Pagini de corespondență*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Elena Țau, Chișinău 2010.
3. Ionela Carmen Banța, *Ovidiu Bîrlea – Ediție critică din fondurile documentare*, București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, 2013.

[13] Muzeul de etnografie, artă naţională, artă decorativă şi industrială, actualul Muzeu al Ţăranului Român (1906), Muzeul Etnografic al Ardealului, astăzi, Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj Napoca (1922), Muzeul Satului, astăzi, Muzeul Naţional al Satului “Dim. Gusti” (1936), Muzeul Civilizaţiei Tradiţionale ASTRA din Sibiu (1962).

[14] Alexandru Dobre, *op. cit*, p. 93.

[15] Zoltán Rostás, recenzia vol. lui Ion Mușlea, *Schimburi epistolare cu respondenții la chestionarele Arhivei de Folclor a Academiei Române, Vol. 1. (A–L), 2. (M–Z)*, Ediție critică, note, studiu introductiv de Cosmina Timoce Mocanu, Prefață de Ion Cuceu, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2014, 1.389 p.

4. *Petru Caraman. Corespondență, vol. I, II.* Ediție îngrijită de Ion H. Ciubotaru și Remus Zăstroiu. Introducere și notă asupra ediției de I. H. Ciubotaru, Iași, Editura Universității „Al. Ioan Cuza", 2016.
5. *Ovidiu Bîrlea în corespondență*. Ediție îngrijită de Carmen Ionela Banța, București, Editura Etnologică, 2016.
6. *Ovidiu Bîrlea – Ion Taloș. Corespondență 1963-1977*. Ediție îngrijită de Andreea Buzaș, introducere și note de Ion Taloș, Alba Iulia, Editura Centrului de Cultură „Augustin Bena" 2017.

Fie și în urma unei analize superficiale, ajungem la câteva concluzii în acest sens: forța cognitivă ce răzbate scrisorile fac din acestea un instrument de lucru care se bucură de mare prestigiu în spațiul cultural, chiar și în prezent. Perspectivele de valorificare sunt numeroase, aceste corespondențe regăsindu-se în marile arhive și biblioteci din țară, cât și din străinătate.

O altă categorie a instrumentelor de lucru indispensabile disciplinei noastre este și dicționarul. Există dicționare consacrate unui gen, unei specii sau unor categorii ale folclorului. Printre acestea se numără și *Dicționarul etnologilor români* (2006), Iordan Datcu, cu variantele sale mai vechi, începând din 1979 și până în 2001.".[16] *Dicționarul folcloriștilor - Folclorul literar românesc*, Iordan Datcu, Sabina Cornelia Stroescu, Editura Științifică și Enciclopedică, din anul 1979. *Dicționarul folcloriștilor. II. Folclorul muzical, coregrafic și literar românesc*, București, Editura Litera, 1983. De asemenea, *Dicționarul limbii române* este un instrument de lucru care atestă cu prisosință evoluția, la un moment dat, a limbii române, fiind întrebuințat nu numai de scriitori sau creatorii de frumos, cât și de folcloriști, etnografi și etnologi.

Concluzii

Instrumentele de lucru ale etnologiei sunt, după câte am văzut, numeroase, foarte diversificate, unele fundamentale. Alexandru Dobre conchide că „realizările și nereușitele în planul instrumentelor de lucru reflectă, de fapt, starea generală a studiilor etnologice în România.".[17]

Prin instrumentele de lucru utilizate, metodele inovatoare și dedicarea lor, etnologii au avut o contribuție esențială la păstrarea și înțelegerea patrimoniului cultural imaterial. Prin munca lor asiduă, au reușit să documenteze și să conserve tradiții valoroase, care altfel ar fi putut fi pierdute în fața modernizării rapide. Eforturile lor continuă să fie apreciate și studiate, având un impact durabil asupra culturii vernaculare și identității naționale.

Scrisoarea rămâne un instrument de lucru unic în domeniul etnologiei românești contemporane, întrucât aceasta introduce în circuitul științific informații valoroase mai puțin cunoscute, care îmbogățesc spațiul cultural, etapă necesară în conturarea personalității unui folclorist.

BIBLIOGRAPHY

1. Cuceu Ion, Cuceu Maria, *Metode și instrumente de cercetare etnologică*. Stadiul actual și perspectivele de valorificare. Studii închinate memoriei savanților Ion Mușlea și Ovidiu Bârlea, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2011.

[16] Iordan Datcu, Sabina C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor.I. Folclorul literar românesc*, prefață de Ovidiu Bîrlea, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979; Iordan Datcu*, Dicționarul folcloriștilor.II. Folclorul muzical, coregrafic și literar românesc*, București, Editura Litera, 1983; Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români,vol. I și II* (1998), *vol. III* (2001), București, Editura Saeculum I.O.

[17] Alexandru Dobre, *Op. cit*, p. 111.

2. Dobre, Alexandru, *Etnologia poporului român, Cercetători, culegători, colecții. Motive fundamentale, capodopere*, București, Editura Academia Română Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2007.
3. Datcu, Iordan, Stroescu Sabina C., *Dicționarul folcloriștilor.I. Folclorul literar românesc*, prefată de Ovidiu Bîrlea, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
4. Datcu, Iordan, *Dicționarul folcloriștilor. II. Folclorul muzical, coregrafic și literar românesc*, București, Editura Litera, 1983.
5. Datcu, Iordan, *Dicționarul etnologilor români,vol. I și II (1998), vol. III* (2001), București, Editura Saeculum I.O.
6. Fruntelată, Ioana-Ruxandra, *Despre interpretarea etnologică*, București, Editura Etnologică, 2020.
7. Mușlea, Ion, Bîrlea, Ov., *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hașdeu*, Editura Minerva, București, 1970.
8. Muşlea, Ion, *Schimburi epistolare cu respondenţii la chestionarele Arhivei de Folclor a Academiei Române, Vol. 1. A-L – 2. M-Z*, Ediţie critică, note, studiu introductiv de Cosmina Timoce-Mocanu, Prefaţă de Ion Cuceu, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015.
9. Ştiucă, Narcisa Alexandra, *Cercetarea etnologică de teren, astăzi* (curs), Editura Universităţii Bucureşti, 2007.
10. Ursache, P., *Prolegomene la o estetică a folclorului*, Cartea Românească, București, 1980.
11. ****Etnologie românească I. Folcloristică şi etnomuzicologie*. Coordonatori: Sabina Ispas şi Nicoleta Coatu. Colectiv de autori... Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006.
12. ****Etnologie românească vol. II. Folcloristică şi etnomuzicologie. Partea I Metodologie. Arhive. Instrumente de lucru*. Coordonatori: Sabina Ispas şi Nicoleta Coatu... Bucureşti, Editura Academiei Române, 2007.

Periodice

-*Revista de etnografie și folclor*, Tomul 40, Nr. 2, București, Editura Academiei Române, 1995.
-*Revista de etnografie și folclor,* Tomul 39, Nr. 3-4, București, Editura Academiei Române 1994